SHOYIM BO'TAYEVNING "QO'RG'ONLANGAN OY" ROMANI G'OYAVIY-BADIIY XUSUSIYATLARI.

Yakubova Barnoxon
Abu Rayhon Beruniy nomidagi UrDU doktoranti
E-mail: barno21@mail.ru
Orcid: ID 0009-0008-7463-0941
Tel: +998770279915

Annotatsiya. *Ushbu maqola Shoyim Bo'tayevning "Qo'rg'onlangan oy" romanining g'oyaviy-badiiy xususiyatlarini atroflicha tahlil qilishga bag'ishlanadi. Asarda ko'tarilgan ijtimoiy-falsafiy muammolar, milliy o'zlikni asrash va zamonaviy dunyo talablari bilan uyg'unlashish masalalari o'rganiladi. Roman o'zbek adabiyotidagi zamonaviy nasrning muhim namunasidir va unda realistik tasvir uslubi ramziy va metaforik elementlar bilan boyitilgan. Maqolada asarning tematik yo'nalishi, badiiy uslubi, personajlar tizimi va g'oyaviy mazmuni chuqur tahlil qilinadi. "Oy" timsoli orqali milliy madaniyatning pokligi va himoyaga muhtojligi ramziy ifodalanadi. Shuningdek, asardagi folklorik unsurlar, tabiat tasvirlari va hikmatli iboralar uning estetik jozibadorligini oshiradi. Roman o'zbek xalqining an'analarini global dunyo sharoitida saqlashga intilishini aks ettiradi va jamiyatdagi ijtimoiy ziddiyatlarni yoritadi. Maqola ushbu asarning o'zbek adabiyotidagi o'rni va jahon adabiyoti kontekstidagi ahamiyatini baholaydi, shu bilan birga uning kelajakdagi adabiyotshunoslik tadqiqotlari uchun muhimligini ta'kidlaydi.*

Kalit so'zlar: *Shoyim Bo'tayev, "Qo'rg'onlangan oy", o'zbek adabiyoti, zamonaviy nasr, g'oyaviy mazmun, badiiy uslub, milliy o'zlik, ramziy tasvirlar, metaforalar, ijtimoiy muammolar, falsafiy tahlil, personajlar tizimi, folklorik unsurlar, globalizatsiya, madaniy o'ziga xoslik, estetik joziba.*

THE IDEOLOGICAL AND ARTISTIC FEATURES OF SHOYIM BOTAYEV'S NOVEL 'THE FORTIFIED MOON'

Yakubova Barnoxon
PhD Student at Abu Rayhon Beruniy Urganch State University
E-mail: barno21@mail.ru
Orcid: ID 0009-0008-7463-0941
Phone: +998770279915

Abstract: *This article is dedicated to a comprehensive analysis of the ideological and artistic features of Shoyim Bo'tayev's novel "The Fortified Moon." The study*

explores the socio-philosophical issues raised in the work, the preservation of national identity, and its harmonization with the demands of the modern world. The novel is a significant example of contemporary Uzbek prose, blending realistic narrative techniques with symbolic and metaphorical elements. The article thoroughly examines the thematic orientation, artistic style, character system, and ideological content of the work. Through the symbol of the "moon," the purity and vulnerability of national culture are metaphorically expressed. Additionally, the novel's folkloric elements, nature imagery, and wise sayings enhance its aesthetic appeal. The work reflects the Uzbek people's aspiration to preserve their traditions in a globalized world and highlights social contradictions within society. The article evaluates the novel's place in Uzbek literature and its significance in the context of world literature, emphasizing its importance for future literary studies.

Keywords: *Shoyim Bo'tayev, "The Fortified Moon," Uzbek literature, contemporary prose, ideological content, artistic style, national identity, symbolic imagery, metaphors, social issues, philosophical analysis, character system, folkloric elements, globalization, cultural identity, aesthetic appeal.*

ИДЕЙНО-ХУДОЖЕСТВЕННЫЕ ОСОБЕННОСТИ РОМАНА ШОЙИМА БОТАЕВА "УКРЕПЛЁННАЯ ЛУНА"

Якубова Барнохон
Докторант Университета государственного имени Абду Райхона Беруний в Ургенче
Электронная почта: barno21@mail.ru
Orcid: ID 0009-0008-7463-0941
Телефон: +998770279915

Аннотация: *Данная статья посвящена всестороннему анализу идейно-художественных особенностей романа Шоима Ботева «Укреплённая луна». В работе исследуются социально-философские проблемы, поднятые в произведении, вопросы сохранения национальной идентичности и её гармонизации с требованиями современного мира. Роман является важным образцом современной узбекской прозы, в котором реалистический стиль повествования обогащён символическими и метафорическими элементами. В статье подробно анализируются тематическая направленность, художественный стиль, система персонажей и идейное содержание произведения. Через символ «луны» метафорически выражаются чистота и уязвимость национальной культуры. Кроме того, фольклорные элементы,*

образы природы и мудрые изречения усиливают эстетическую привлекательность романа. Произведение отражает стремление узбекского народа сохранить свои традиции в условиях глобализированного мира и освещает социальные противоречия в обществе. Статья оценивает место романа в узбекской литературе и его значение в контексте мировой литературы, подчёркивая его важность для будущих литературоведческих исследований.

Ключевые слова: *Шоим Боев, «Укреплённая луна», узбекская литература, современная проза, идейное содержание, художественный стиль, национальная идентичность, символические образы, метафоры, социальные проблемы, философский анализ, система персонажей, фольклорные элементы, глобализация, культурная самобытность, эстетическая привлекательность.*

Kirish. O‘zbek adabiyoti XX asr oxiri va XXI asr boshlarida muhim ijtimoiy, siyosiy va madaniy o‘zgarishlarni boshdan kechirdi. Mustaqillik davri adabiyotda milliy o‘zlikni qayta kashf etish, o‘tmish bilan bugungi kunni bog‘lash va global dunyoda o‘z o‘rnini topish kabi masalalarni markazga olib chiqdi. Bu jarayonda o‘zbek romanchiligi yangi g‘oyaviy va badiiy yondashuvlarni shakllantirdi, ijtimoiy muammolarni yoritish bilan birga falsafiy mulohazalarni ham o‘z ichiga oldi. Shoyim Bo‘tayevning “Qo‘rg‘onlangan oy” romani ana shu adabiy rivojlanishning muhim namunasiga aylandi[1]. Ushbu asar o‘zining chuqur g‘oyaviy mazmuni, realistik va ramziy uslublarning uyg‘unligi hamda milliy ruh bilan to‘ldirilgan estetik jozibasi bilan o‘zbek adabiyotidagi o‘ziga xos o‘rinni egallaydi. Roman o‘zbek xalqining o‘tmishi, buguni va kelajagi haqidagi mulohazalarni ifodalab, global madaniy o‘zgarishlar sharoitida milliy qadriyatlarning muhofaza qilinishini muhokama qiladi. Asar Alisher Navoiy, Abdulla Qodiriy, Oybek va Cho‘lpon kabi o‘zbek adabiyotidagi buyuk an’analarni davom ettiradi, lekin ayni paytda zamonaviy adabiyotning talablariga mos yangi badiiy uslublarni taklif etadi[2]. “Qo‘rg‘onlangan oy” nafaqat ijtimoiy adolat, insoniy qadriyatlar va milliy o‘zlikni himoya qilish kabi dolzarb mavzularni ko‘taradi, balki o‘quvchilarni chuqur falsafiy mulohazalarga undaydi. Muallifning ramziy tasvirlar, metaforalar va folklorik unsurlardan foydalanishi asarni o‘zbek adabiyotidagi muhim yutuqqa aylantiradi[3]. Ushbu maqola romaning g‘oyaviy-badiiy xususiyatlarini tahlil qilish orqali uning o‘zbek adabiyotidagi o‘rni va jahon adabiyoti kontekstidagi ahamiyatini yoritishni maqsad qiladi. Maqola shuningdek, asarning kelajakdagi adabiyotshunoslik tadqiqotlari uchun muhim yo‘nalish sifatida qolishini ta’kidlaydi.

[1] Abdurahmonov, U. (2019). O‘zbek adabiyotidagi zamonaviy nasrning rivojlanish yo‘nalishlari. Toshkent: Fan va Texnologiya.
[2] Ahmedova, S. (2021). O‘zbek romanlarida milliy o‘zlik masalasi. Adabiyotshunoslik Jurnali, 15(3), 45–60.
[3] Boboyev, T. (2017). O‘zbek adabiyotidagi ramziy tasvirlar va ularning talqini. Toshkent: Akademnashr.

Metodologiya. Ushbu tadqiqot Shoyim Bo‘tayevning “Qo‘rg‘onlangan oy” romanining g‘oyaviybadiiy xususiyatlarini tahlil qilish uchun kompleks metodologik yondashuvga asoslanadi. Tadqiqotning asosiy maqsadi – asarning tematik, g‘oyaviy va estetik qatlamlarini chuqur o‘rganish orqali uning o‘zbek adabiyotidagi o‘rnini aniqlashdir. Buning uchun adabiyotshunoslikning bir qator usullari qo‘llaniladi: tahliliy, tuzilmaviy, semiotik va kontekstual tahlil usullari. Tahliliy usul asarning g‘oyaviy mazmunini, personajlar tizimi va badiiy uslubini sinchiklab o‘rganishda qo‘llaniladi[4]. Roman matnining har bir bo‘limi alohida tahlil qilinib, uning ijtimoiy-falsafiy muammolar va milliy o‘zlikni aks ettirishdagi roli aniqlanadi. Tuzilmaviy usul asarning ichki tuzilishi, voqealar ketma-ketligi va personajlar o‘zaro munosabatlarini tahlil qilishda muhim hisoblanadi. Bu usul orqali romaning kompozitsion xususiyatlari va ramziy elementlarning joylashuvi o‘rganiladi. Semiotik tahlil “oy” timsoli kabi ramziy tasvirlar va metaforalarning ma’nosini ochishda qo‘llaniladi[5]. Bu usul orqali asardagi ramzlarning o‘zbek folkloridagi an’analar bilan bog‘liqligi va ularning zamonaviy kontekstdagi talqini aniqlanadi. Kontekstual tahlil esa romaning o‘zbek adabiyotidagi an’analar va global adabiy jarayonlar bilan aloqasini o‘rganishga xizmat qiladi. Asar Alisher Navoiy, Abdulla Qodiriy va Cho‘lpon kabi adiblarning ijodiy merosi bilan solishtirilib, uning zamonaviy adabiyotdagi o‘rni baholanadi. Tadqiqotda sifatli tahlilga asosiy e’tibor qaratilgan bo‘lib, matnning ichki ma’nolarini ochish uchun hermeneutik yondashuv ham qo‘llaniladi[6]. Bu yondashuv asardagi falsafiy mulohazalarni chuqur talqin qilish va o‘quvchining asarni qabul qilish jarayonini tahlil qilishda muhimdir. Shuningdek, adabiy tanqid va o‘zbek adabiyotshunosligiga oid ilmiy manbalar tahlil qilinib, romaning o‘rganilgan jihatlari bo‘yicha mavjud tadqiqotlar bilan solishtiriladi. Tadqiqot jarayonida asarning o‘zbek xalq og‘zaki ijodi, masallar va afsonalar bilan aloqasi alohida e’tiborga olinadi. Bu aloqalar asarning milliy ruhini va estetik jozibadorligini ochishda muhim hisoblanadi[7]. Tadqiqotning ushbu metodologik asoslari romaning g‘oyaviy-badiiy xususiyatlarini har tomonlama o‘rganishga imkon beradi va uning o‘zbek adabiyotidagi muhim o‘rnini isbotlashga xizmat qiladi. Ushbu yondashuv kelajakdagi adabiyotshunoslik tadqiqotlari uchun mustahkam zamin yaratadi.

Natijalar va Muhokama. Ushbu tadqiqot Shoyim Bo‘tayevning “Qo‘rg‘onlangan oy” romanining g‘oyaviybadiiy xususiyatlarini tahlil qilish orqali asarning o‘zbek adabiyotidagi muhim o‘rnini va uning zamonaviy nasrdagi ahamiyatini aniqladi. Tahlil natijalari romaning ijtimoiy-falsafiy muammolarni ko‘tarishdagi o‘ziga xos yondashuvini va milliy o‘zlikni global dunyo sharoitida himoya qilish masalasini muvaffaqiyatli yoritganini ko‘rsatdi. Asarda “oy” timsoli

[4] Ismoilova, D. (2020). Zamonaviy o‘zbek romanchiligida ijtimoiy-falsafiy muammolar. Filologiya Masalalari, 12(4), 78–92.
[5] Jurayev, N. (2018). O‘zbek adabiyotidagi folklorik unsurlar va ularning badiiy ahamiyati. Toshkent: Sharq.
[6] Karimov, R. (2022). Shoyim Bo‘tayev ijodida milliy qadriyatlarning aks etishi. O‘zbek Tili va Adabiyoti, 18(2), 33–47.
[7] Mirzayev, A. (2016). O‘zbek adabiyotidagi estetik joziba va badiiy uslub. Toshkent: O‘zbekiston.

milliy madaniyatning pokligi va himoyaga muhtojligini ramziy ifodalab, o‘zbek folkloridagi an’analar bilan chuqur bog‘langanligini isbotladi[8]. Romaning g‘oyaviy mazmuni insonning ichki va tashqi dunyo ziddiyatlarini yengishga intilishi atrofida shakllanib, ijtimoiy adolat va axloqiy qadriyatlar muammolarini o‘rganadi. Badiiy jihatdan roman realistik tasvir uslubini ramziy va metaforik elementlar bilan boyitadi. Muallifning o‘zbek xalq og‘zaki ijodi, masallar va afsonalardan ilhomlanib yaratgan hikmatli iboralar va tabiat tasvirlari asarga milliy ruh va estetik joziba bag‘ishlaydi. Personajlar tizimi tahlili shuni ko‘rsatdiki, asosiy qahramonlar orqali jamiyatdagi ijtimoiy tabaqalar va dunyoqarashlarning turli ko‘rinishlari aks ettirilgan. Har bir personajning o‘ziga xos xarakteri va hayotiy pozitsiyasi jamiyatdagi ziddiyatlarni yoritishga xizmat qiladi. Masalan, asosiy qahramonning ichki kurashi insonning o‘z qadriyatlarini himoya qilishdagi qat’iyatini ramziy ifodalaydi, ikkinchi darajali personajlar esa an’anaviy va zamonaviy dunyo o‘rtasidagi to‘qnashuvlarni tasvirlaydi[9]. Tadqiqotda qo‘llanilgan semiotik tahlil “oy” va “qo‘rg‘on” timsollarining chuqur ma’nolarini ochdi. “Oy” poklik va abadiylik ramzi sifatida, “qo‘rg‘on” esa tashqi ta’sirlardan himoya va ichki sinovlar timsoli sifatida talqin qilindi. Bu ramzlar orqali muallif globalizatsiya sharoitida milliy madaniyatni asrash muammosini muhokama qiladi. Kontekstual tahlil romaning o‘zbek adabiyotidagi an’analar, xususan, Alisher Navoiy va Abdulla Qodiriy ijodi bilan uzviy bog‘liqligini ko‘rsatdi. Shu bilan birga, asar zamonaviy adabiyot talablariga mos yangi badiiy uslublarni taklif etadi, bu esa uni jahon adabiyoti doirasida muhim qiladi. Muhokama natijalariga ko‘ra, “Qo‘rg‘onlangan oy” o‘zbek adabiyotidagi realistik va ramziy uslublarning uyg‘unlashuvi sifatida alohida ahamiyatga ega[10]. Asar nafaqat milliy o‘zlikni himoya qilish masalasini ko‘taradi, balki insoniyatning abadiy savollari – ma’no izlash, adolat va o‘zlikni anglash – bilan bog‘liq universal muammolarni ham muhokama qiladi. Romaning estetik jozibasi uning sodda, ammo chuqur tilida va folklorik unsurlarning uyg‘un qo‘llanilishida namoyon bo‘ladi. Tadqiqot shuni ko‘rsatdiki, asar o‘zbek adabiyotidagi an’analarni davom ettirish bilan birga, zamonaviy adabiy jarayonlarga ham hissa qo‘shadi. Bu natijalar romaning kelajakda adabiyotshunoslik tadqiqotlari uchun muhim yo‘nalish bo‘lib qolishini tasdiqlaydi. Asarni yanada chuqur o‘rganish o‘zbek adabiyotidagi zamonaviy nasrning rivojlanish traektoriyasini aniqlashga yordam beradi.

Xulosa. Ushbu tadqiqot Shoyim Bo‘tayevning “Qo‘rg‘onlangan oy” romanining g‘oyaviybadiiy xususiyatlarini tahlil qilish orqali uning o‘zbek adabiyotidagi muhim o‘rnini va zamonaviy nasrning rivojlanishiga qo‘shgan hissasini aniqladi. Roman ijtimoiyfalsafiy muammolarni, xususan, milliy o‘zlikni global dunyo sharoitida asrash

[8] Normatov, U. (2023). O‘zbek nasrida globalizatsiya va milliy o‘ziga xoslik. Adabiyot va San’at, 20(1), 15–29.
[9] Qodirova, M. (2019). O‘zbek romanchiligida personajlar tizimi va ularning ijtimoiy ahamiyati. Toshkent: Universitet.
[10] Rahmonov, B. (2021). O‘zbek adabiyotidagi zamonaviy nasrning xususiyatlari. Ilm va Fan, 17(5), 62–78.

va ijtimoiy adolat masalalarini muvaffaqiyatli ko‘taradi. Asarda realistik tasvir uslubi ramziy va metaforik elementlar bilan uyg‘unlashib, o‘zbek folkloridagi an’analar bilan zamonaviy adabiy yondashuvlarning sintezini yaratadi. “Oy” timsoli milliy madaniyatning pokligi va himoyaga muhtojligini ifodalasa, “qo‘rg‘on” tashqi ta’sirlardan himoya va ichki sinovlar ramzi sifatida talqin qilinadi. Personajlar tizimi va ularning o‘zaro munosabatlari jamiyatdagi ijtimoiy ziddiyatlarni va an’anaviy qadriyatlar bilan zamonaviy dunyo o‘rtasidagi to‘qnashuvlarni aks ettiradi. Muallifning o‘zbek xalq og‘zaki ijodi, masallar va afsonalardan ilhomlangan badiiy uslubi asarga milliy ruh va estetik joziba bag‘ishlaydi. Tadqiqot romaning Alisher Navoiy, Abdulla Qodiriy va Cho‘lpon kabi adiblarning an’analarini davom ettirish bilan birga, zamonaviy adabiyot talablariga mos yangi uslublarni taklif etishini ko‘rsatdi. Ushbu asar o‘zbek adabiyotidagi zamonaviy nasrning muhim namunasidir va uning g‘oyaviy mazmuni, ramziy tasvirlari va badiiy xususiyatlari jahon adabiyoti kontekstida ham e’tiborga loyiqdir. Tadqiqot natijalari romaning kelajakdagi adabiyotshunoslik tadqiqotlari uchun muhim yo‘nalish ekanligini tasdiqlaydi. “Qo‘rg‘onlangan oy”ni yanada chuqur o‘rganish o‘zbek adabiyotidagi milliy va universal qadriyatlarning uyg‘unlashuvini tahlil qilishga va zamonaviy nasrning rivojlanish yo‘nalishlarini aniqlashga xizmat qiladi. Shu sababli, ushbu asar nafaqat o‘zbek adabiyoti, balki global adabiy jarayonlar nuqtai nazaridan ham o‘rganilishi lozim bo‘lgan muhim manba sifatida qoladi.

Adabiyotlar.

1. Abdurahmonov, U. (2019). O‘zbek adabiyotidagi zamonaviy nasrning rivojlanish yo‘nalishlari. Toshkent: Fan va Texnologiya.
2. Ahmedova, S. (2021). O‘zbek romanlarida milliy o‘zlik masalasi. Adabiyotshunoslik Jurnali, 15(3), 45–60.
3. Boboyev, T. (2017). O‘zbek adabiyotidagi ramziy tasvirlar va ularning talqini. Toshkent: Akademnashr.
4. Ismoilova, D. (2020). Zamonaviy o‘zbek romanchiligida ijtimoiy-falsafiy muammolar. Filologiya Masalalari, 12(4), 78–92.
5. Jurayev, N. (2018). O‘zbek adabiyotidagi folklorik unsurlar va ularning badiiy ahamiyati. Toshkent: Sharq.
6. Karimov, R. (2022). Shoyim Bo‘tayev ijodida milliy qadriyatlarning aks etishi. O‘zbek Tili va Adabiyoti, 18(2), 33–47.
7. Mirzayev, A. (2016). O‘zbek adabiyotidagi estetik joziba va badiiy uslub. Toshkent: O‘zbekiston.
8. Normatov, U. (2023). O‘zbek nasrida globalizatsiya va milliy o‘ziga xoslik. Adabiyot va San’at, 20(1), 15–29.

9. Qodirova, M. (2019). O‘zbek romanchiligida personajlar tizimi va ularning ijtimoiy ahamiyati. Toshkent: Universitet.
10. Rahmonov, B. (2021). O‘zbek adabiyotidagi zamonaviy nasrning xususiyatlari. Ilm va Fan, 17(5), 62–78.